

Щороку другої неділі травня ми відзначаємо День Матері.

Любі мами наших читачів! Вітаємо вас зі святом. І дуже просимо прочитати це оповідання разом з донею чи сином. Звісно, ви виховуєте свою дитину так, щоб вона почувалася впевнено в сучасному житті, була самостійною, вміла відстояти свою позицію, змогла вижити за будь-яких труднощів. Так, життя нині складне. Але згадайте, як виховували вас ваші батьки. Напевне, вчили вони вас бути чесними, добрими, порядними, совісними людьми. Без цих якостей і ваша дитина не зросте справжньою людиною. Всі ми знаємо, що зло породжує зло. І ще ніхто у світі не хотів, щоб з ним обходилися зле, несправедливо, жорстоко. Хай і ваша дитина знає неписану істину: з чим ти ідеш до людей, тим і вони віддячують тобі, добро повертається добром.

Евгенія ЯРОШИНСЬКА

НАЙДОРОЖЧИЙ СКАРБ

Оповідання

Давно тому, дуже давно жила в однім селі вдовиця Марина з дочкою-одиначкою Орисею. Вона заробляла собі на прожиток шиттям і тканням; вона була і дуже побожною, і доброю, бо біднішим від себе роздавала те, що їй лишалось із заробітку. Коли надходив вечір, казала вона завжди: «Я не

змарнувала сього дня, а працювала і добре чинила».

Але одного разу Марина занедужала і не могла кілька тижнів нічого заробляти; тому не дивина, що за якийсь час минувся останній крейцар* зі скрині. Тоді встала вона насилу з постелі і поволоклася до сусідів. «Сусідоньки, — сказала, — ви ж знаєте, що я вам допомагала не раз у біді, допоможіть і мені тепер, бо я хвора і не можу нічого заробити».

На ці слова ніхто з сусідів не відізвався, а бідна вдовиця пішла додому засумована.

Орися, побачивши зажурену матір, сказала з гіркого жалю ось такі докірливі слова:

«Нащо їм добро робили, коли вони невдячні?»

Мати усміхнулася сумно і відповіла:

«Чи мала я покинути їх у біді? Я не робила добре задля подяки, але робила його в ім'я Боже».

По тих словах повалилася бідна вдовиця на постіль. Орися припала до неї, голосячи: «Матінко, не умирайте, о, не умирайте, не покидайте мене сиротою на сім світі».

Мати лежала не рухаючись, а Орися стояла над нею із заплаканими очима. Запала ніч. Орися засвітила каганець*, і їй прийшло на думку, що мати не раз їй про лісного царя оповідала, що той добрих людей любить і їм приносить поміч.

Але спочатку треба піти до нього опівночі і постукати тричі у ту скалу, де він мешкає, а тоді він не пожалує* своєї помочі.

Орися знала, де та скала. Її маленьке серденько билось сильно в грудях. Вона піде, буде просити помочі для своєї матінки, бо що ж вона сама буде робити на білому світі. Загаснув каганець, і вона стояла в темноті. «Ні, ні, моя матінка не умре», — сказала відважно і, відімкнувши двері, побігла до помешкання лісного царя. За хвилику була там і постукала тремтячою рукою три рази в скалу.

Вона почула, як ціла земля затряслася, як скала відкрилася і якась невидима сила занесла її аж до підземної палати* лісного царя. Вона стала у великій залі, що ціла була з кришталю. На середині стояв довгий, також кришталевий стіл, а навкруги нього чудові гарні стільці. Все світилося, блищало тисяччю фарб. На столі стояли купи золота, дорогих каменів, коралів, перлів, і все таке блискуче, приманливе. У

кінці стола сидів старий уже чоловік у довгій білій одежі. На голові мав діамантову корону, а в руках тримав золоту палицю. Се був цар-лісовик.

Він глянув на Орися і сказав:

«Чого тобі треба, людська дитино?»

Орися набралась відваги, зняла руки вгору і промовила:

«Добрий царю і пане, моя матінка така дуже хвора. А до того не маємо що їсти...»

«А чому ви не заощаджували? Таж ви мали добру роботу», — сказав цар.

«Бо матінка давала біднішим від себе, та тому у нас тепер нема нічого в хаті. Але я б хотіла вічно самий чорний хліб їсти, лишень би моя матінка виздоровіла.»

«Ти добра дитина, — сказав цар, — і я хочу тобі допомогти. Але я можу тобі лишень одне бажання сповнити. Можу зробити тебе багатою або твою маму зробити здоровою. Подивись навкруг себе. Із сих всіх скарбів можеш собі брати, скільки сама захочеш. Тоді зможеш для своєї хворої матері ліки купити, хліба, молока, ба ще багато інших речей, про котрі ти навіть не знаєш.»

Орися подивилася на блискучі скарби, що так блищали і до себе манили, на гарні коралі, перли — се все мало їй належати, а до того ще й ліки для хворої матінки.

«Для хворої матінки? Отже, її матінка не мала ніколи виздоровіти?»

«Ні, ні, славний царю», — хотіла вона крикнути, але їй здалося, що червінці* кличуть її: «Бери, бери!» І цар покивав головою і сказав: «Бери, бери!» І перли, коралі, дороге каміння — все манило її до себе, все кричало: «Бери, бери!»

У цих скарбах були, мабуть, якісь чари сховані, бо вона не могла від них очей відірвати. Дух їй перехопило, а серце ставало в грудях таке тяжке, гейби ті всі скарби причепилися до нього і мовби вона сама стала твердим каменем.

Ах, чи не мала вона вже справді серця в грудях, чи скарби її так зачарували!

«Матінко, матінко», — крикнула вона перестрашена* і вхопилася за груди, бажаючи переконатися, чи в неї є ще серце. І в тій хвилі побачила свою матусю зі скорченим з болю лицем недалеко себе. А гроші, скарби манили дівчину до

себе, приговорювали то тихо, то голосніше: «Бери, бери!»

Але вона вже на те все не дивилася, вона бачила лиш свою хвору матусю і, впавши на коліна, сказала:

«Славний царю, затримай собі всі свої скарби, а верни здоров'я моїй матусі; я буду тоді найбагатшою на світі».

Цар усміхнувся і глянув сердечно на добру дитину.

«Ти витримала пробу*, — сказав лагідно. — Коли ж твоя мати є для тебе найбільшим щастям, то вона буде здоровою. А що ти сими скарбами знехтувала, то нехай ваша праця буде для вас благословенством».

Він ударив палицею в стіл, і Орисі здалося, що вона летить десь далеко, далеко, але нараз опинилася коло постелі хворої матері; їй здавалося, що те все був сон. У хаті було вже видно, сходило сонце, а мати у ту хвилию відкрила очі.

«Як добре я спала, — сказала, дивлячись на Орисю, — сей сон мене так зміцнив, мені здається, що я тепер видужаю».

«Так, ви видужаєте, матусю, — тішилася Орися, тулячись до матері. — Бог добрий, він нас не залишить».

Хтось постукав у двері. Орися пішла подивитися; се була сусідка, що принесла їм гладунчик* молока і буханець хліба.

Втіха, що сусіди все-таки її не забули, додала хворій новій сили; вона дивилася з усміхом за Орисею, як та швидко молоко варила, щоби дати напитися матусі.

Через якийсь час прийшла вдовиця цілком до здоров'я, так що могла разом з Орисею працювати, а роботи мала достатньо, та їй не один гріш* затримався в скрині, але не один пішов все-таки на підмогу біднішим.

Часом згадувала Орися про скарби лісного царя, але мати так їй казала:

«Такі скарби можуть дуже легко розійтися, але в праці лежить багатство, котре ніколи не можна змарнувати. Хто хоче працювати, той знайшов найбільший скарб. Я такий скарб знайшла, а що Бог дав мені до того ще таку добру дитину, як ти, то я дуже щаслива і задоволена».

**СЛОВНИЧОК
НЕЗРОЗУМЛИХ СЛІВ,
позначених у тексті зірочками:**

крейцар — дрібна монета,
каганець — невеликий світильник, що складається з гноту та посуду, у який наливається олія чи гас,
не пожалує — не пошкодує,
палата — палац, велика, багато оздоблена кімната,
червінці — золоті монети,
перестрашена — перелякана,
проба — випробування,
гладунчик — глечик,
гріш — дрібна монета.

Микола МАГЕРА

**КАЗКА ПРО ХОРОБРИХ
З НАЙХОРОБРІШИХ**

Діялося теє у сиву давнину. На величезному степовому просторі, де спокійно котили свої води аж до синього моря широкі і глибокі річки, за прадавніми лісами, за високими горами жив народ волелюбний. Чоловіки землю орали, житом-пшеницею засівали, а жінки їхні вірні дітей виховували, за господарством доглядали.

Народ цей щирий був і чесний, роботящий, добрий та відвертий. З далекими і близькими сусідами жити хотів у мирі і злагоді.

Але не так робилося, як гадалося. То з-за лісу дрімучого, то з-за гір високих, то аж з-за моря синього непрохані гості

раз за разом нападали на землю народу волелюбного. Міста і села спалювали, поля витолочували, немовлят і стариків убивали, а молодих жінок, дівчат і хлопців у рабство до себе забирали.

Довго терпів народ волелюбний ті злигодні. Та нарешті терпець обірвався. Кращі сини його, Хоробрі з Найхоробріших, відважні з найвідважніших, вирішили грудьми захистити рідну землю.

Одного разу Хоробрі з Найхоробріших, осідлавши білих коней, зібрались на високій священній Горі, де росло невмируще чудо-дерево Мова. Дерево те було життям народу волелюбного. Як тільки у сім'ї народжувалася дитина, батьки зривали з чудо-дерева Мови листочок і прикладали до уст немовляти. І вбирало дитя з того священного листочка силу і міць народу волелюбного, починало говорити мовою батьків, дідів і прадідів своїх. І чим більше зривали листків з чудо-дерева Мови, тим густішала його крона, тим буйніше воно розросталося, сягаючи вершечком своїм неба синього, сонця гарячого.

Пишався своїм чудо-деревом Мовою народ волелюбний, охороняв його пильно від напасників і ворогів, нікому кривдити не давав. І вдень, і вночі, в дні погожі і в негоду шелестіло воно немовлятам — колисковою, парубкам і дівчатам — ніжним коханням, матерям — тужливою піснею, а батькам — силою і відвагою.

Урочисто зустрів Хоробріх з Найхоробріших Охоронець чудо-дерева Мови старий-престарий Сивобородий:

— Вітаю вас, Хоробрі з Найхоробріших, на Горі священній народу волелюбного! Чи з радісною звісткою прибули ви до чудо-дерева Мови, чи печаль у серцях своїх принесли сюди?

Виїхав на гривастому білому коні хоробрій Світозар наперед, поцілував листочок з чудо-дерева Мови і так відповів Сивобородому:

— Наш великий Охоронцю чудо-дерева Мови, преславний учений народу нашого! Не радісну звістку принесли ми у серцях своїх на священну Гору. Смуток і горе охопили народ волелюбний. Щодня вороги на наші кордони нападають, села і міста палять, поля плюндрують, батьків і немовлят убивають, хлопців і дівчат у рабство забирають. Нема спокою від царя Нелюда. Війська його на нашу землю вдерлися,

війною великою на народ волелюбний ідуть. Як наші діди і прадіди, в дружбі і злагоді зі своїми сусідами жити хотіли ми. Широ поважали їх, за добро добром віддячували. Порадь же, великий Охоронцю чудо-дерева Мови рідного народу, що нам робити зараз?

Задумався Сивобородий, довго мовчав. Світозару здалося, що стоїть і спить старий. Та раптом очі його з-під брів сивих, наче зорі в темну ніч, заблищали, зморшки розрівнялися на лиці сухому, а з рота, як ковані з криці, до Хоробрих з Найхоробріших важкі слова полетіли:

— Воїни! Славо нашого народу волелюбного! Звістку сумну з уст ваших почув я. Небезпека страшна над народом волелюбним нависла: вільним йому у власній хаті бути чи на землі рідній рабом вічним скніти? Вибирайте ж: воля чи рабство?!

І гукнули Хоробрі з Найхоробріших:

— Воля!!!

— За волю треба на смерть з ворогом стати, — суворо промовив Сивобородий. — Чи згода?

— Згода! Згода! Згода!

— Отаманом своїм кого наречете? У чиї руки долю народу волелюбного довірите?

— Світозара! Світозара! Світозара!

А котрийсь із-за спин славного воїнства напівголосно:

— Попихача отаманом хочемо...

Очі Сивобородого пригасли, коли почув про Попихача, наспушилися брови суворо, а голос дзвоном загудів:

— Кого ж ви отаманом своїм обрали? .

— Світозара! Світозара! Світозара! — громом прокотилося на священній Горі.

— Ти чув, Світозарє, волю народу?

— Чув, великий Охоронцю.

— Чи зважиш на голос народу волелюбного?

— Є хоробріші за мене, великий Охоронцю.

— Чи зважиш на голос народу волелюбного? — вдруге запитав Сивобородий Світозара.

— Є достойніші за мене, великий Охоронцю.

— Чи зважиш на голос народу волелюбного і станеш його отаманом? — втретє запитав Сивобородий Світозара.

— Так, великий Охоронцю!

— Клянися святому чудо-дереву Мові.

- Клянуся!
- Клянися народу волелюбному.
- Клянуся!
- Рідній землі клянися.
- Клянуся!
- Хоробрим з Найхоробріших клянися.
- Клянуся!

— Поклоніться, Хоробрі з Найхоробріших, що будете вірою і правдою служити народу волелюбному, його святині — чудо-дереву Мові, землі рідній і отаману Світозару.

— Клянємось! Клянємось! Клянємось!

Дрібною росою зросло голови воїнів святе дерево Мова, як тільки замовкли їхні дужі молодецькі голоси.

— Тепер, — урочисто промовив Сивобородий, — ви, Хоробрі з Найхоробріших, безсмертні, бо зросло вас своєю цілющою росою чудо-дереву Мова. Лиш той загине, як хробак, зникне в пам'яті народній, хто зрадить народ свій, рідну землю і святе чудо-дереву Мову.

Сивобородий зламав гілку зі святого чудо-дереву Мови і простягнув Світозару:

— Візьми, отамане народу волелюбного Світозару, цю гілку. Нехай вона сонцесяйною булавою стане — отаманської влади знаком!

Тільки доторкнувся Світозар до гілки, як листочки зелені засяяли камінцями дорогоцінними у булаві золотій. Поцілував отаман булаву і засунув її за пояс червоний.

А Сивобородий невеликі гілки з чудо-дереву Мови роздавав Хоробрим з Найхоробріших.

— Ваші гілочки зі святого дерева, — суворо промовив Охоронець, — хай стануть гострими мечами!

І в ту ж мить у руках воїнів заблищали ковані з криці мечі.

Сивобородий грізно глянув у далечінь, ніби з цієї священної Гори побачив усю рідну землю з її працелюбними людьми, з її полями і лісами, селами і містами, високими горами і гомінкими ріками, і владно наказав:

— Хоробрі з Найхоробріших, отамане Світозару! На ворога йдіть мечем! Рідну землю, народ волелюбний від усіх напасників обороняйте! Амінь.

Отаман Світозар, Хоробрі з Найхоробріших низько вклонилися святому чудо-дереву Мові, його Охоронцю Сивобородому, притисли шпорами кінські боки і помчали в бій, на ворогів своїх.

Скоро гострі мечі по ворожих головах погуляли, підступного царя Нелюда з рідної землі вигнали, вкривши ганьбою його ім'я.

А про народ волелюбний, про Хоробрих з Найхоробріших, про отамана Світозара полинула слава по білому світу. Тая слава царю Нелюду спати не давала. Боявся він отамана Світозара, його війська хороброго, заздрих багатству народу волелюбного.

І вирішив цар Нелюд більше не йти війною на сусідній народ волелюбний, а хитрощами загнати його у ярмо рабське. Буцім у дружбі почав клястися народу волелюбному, щороку надсилати дорогі подарунки отаману Світозару і його заступнику Попихачу. Скоро від своїх лазутчиків довідався, що Попихач задумав чорну зраду: Хоробрих з Найхоробріших і їхнього отамана із світу білого звести і отаманською булавою заволодіти.

Коли з-за гір високих несподівано велетенське бусурманське військо на землю волелюбного народу напало, то цар Нелюд навіть напросився сусідам допомогу дати. Не думав Світозар, що Нелюд готує страшну зраду народу волелюбному.

Вже ворог кістями вистелив високії гори, вже переможну славу Хоробрим з Найхоробріших кобзарі рознесли по землі рідній, як у спину народу волелюбному вдарив зрадливий цар Нелюд.

Застогнала земля од кривавого бою, вкрився ранами незліченними народ волелюбний, затьмарилося сонце у небі високому, заплакало чудо-дерево Мова на священній Горі.

Три дні і три ночі тремтіла земля, три дні і три ночі боронили Хоробрі з Найхоробріших рідну батьківщину. І нарешті військо зрадливого царя Нелюда, як ті наполохані вовками вівці, почало безладно утікати.

Та знайшлися душі продажні у таборі Світозара. Попихач з одnodумцями, коли потомлені боєм Світозар і Хоробрі з Найхоробріших прилягли відпочити на хвилину, ланцюгами залізними їх пов'язали і в неволю царю Нелюду віддали.

Чорним птахом вість сумна всю землю народу волелюбного облетіла. І старий, і малий, і дівчата, й матері навіки прокляли Попихача-зрадника, взялися за зброю, щоб рідну землю боронити. Але сили були вже нерівні. Військо царя

Нелюда, як те голодне гайвороння, на країну налетіло: і грабували, і вбивали, і в рабські кайдани народ волелюбний кували.

Отамана ж Світозара і побратимів його вірних у глибокій печері замурували, залізом двері обкували, пудові замки почіпляли, ще й тисяча воїнів на сторожі стала.

Не міг зробити одного цар Нелюд: чудо-дерево Мову народу волелюбного знищити. У горлі кісткою воно стало йому. Народ волелюбний хоч і в рабстві був, а рідне дерево на поталу ворогам не давав. Батьки, як і раніше, немовлятам до уст листочки із святого чудо-дерева Мови прикладали, щоб рідну мову добре знали, щоб змалечку про волю, про отамана Світозара і його вірних побратимів Хоробрих з Найхоробріших не забували. І довідувалися молоді про зраду велику, і нишком славили героїв у піснях, думках і казках, і мріяли про час розплати.

Про це донощики не раз доповідали царю Нелюду. Добре він знав і про потаємну силу чудо-дерева Мови: поки воно живе, доти й житиме народ волелюбний. Тому вирішив не нависне викорчувати, щоб ніде й коріння не лишилося.

Покликав зрадників, гукнув до війська, до жандармів:

— Рубайте, вогнем паліть те кляте чудо-дерево Мову колишнього волелюбного народу, священну Гору розкидайте, щоб і сліду не залишилось од неї, щоб забули раби, що те дерево і Гора й були коли-небудь!

Рубали цареві слуги, панські посіпаки, військо і жандарми святе чудо-дерево Мову народу волелюбного не рік, не два, десятки літ. Гупали сокирами об нього, палили вогнем, сікли мечами, а воно, покалічене, росло і зеленіло.

Подивився цар Нелюд, що чудо-дерево Мову йому не знищити, і покликав до себе зрадників народу волелюбного, що терлися у нього на задвірках, і питає:

— У чому сила отого клятого чудо-дерева Мови? Хто розкриє таємницю його сили, тому дам у нагороду безмежні поля і ліси, села і міста з рабами.

Як почув те зрадник Попихач, то аж затремтів на radoщах. Вийшов наперед з гурту блюдолизів, упав на коліна перед царем Нелюдом, схилив лису голову до самісінької кам'яної підлоги, зиркнув маленькими чорними очіцями з-під кошлатих рудих брів на монархів і по-лисячи, солоденько:

— Великий, безсмертний наш царю! Сила невмирущого

чудо-дерева Мови у місцевому народі, а коріння воно запустило у кожного раба твого.

— То як же знищити його? Кажі! — гукнув цар Нелюд на всю палату.

— Те дерево без хитрощів ніколи не знищити.

— Кажі, кажі, Попихачу. Ти ж родом з рабської країни, одноплемянник рабів, у тобі теж рабська кров тече. Тому знаєш всі секрети рабського народу. Я хочу, щоб раби забули свою мову і розмовляли лише моєю мовою, щоб співали тільки мої пісні, щоб танцювали тільки мої танці. І щоб молилися лише моєму богу і тільки моєю мовою. Зрозумів, Попихачу? Але спершу треба знищити чудо-дерево Мову!

Оглянувся Попихач злодійкувато, крадькома стрельнув очима на зрадників, що стояли, похнюпившись, біля порога, підповз рачки поближче до Нелюдового золоченого трону і почав швидко белькотіти:

— О великий царю! Накажи своїм слугам вірним нарізати пагінців із твого дерева Мови і густо насадити на рабській землі коло кожної оселі, особливо біля шкіл.

— Ти хочеш, зрадливий Попихачу, щоб моє дерево Мова від того всохло? — визвірився цар Нелюд на Попихача.

— Ні, ні, великий царю! — застогнав зрадник і почав лизати підлогу перед царським тронем. — Бачить Бог, що я вірний твій слуга, вірний твій раб.

— Що ж з того буде? — спокійніше запитав цар.

— Ті пагони з твого дерева Мови, великий царю, почнуть розростатися, заберуть соки, якими живиться рабське чудо-дерево Мова, і згодом воно захиріє і всохне. Тому раби змушені будуть немовлятам прикладати до уст вже листочки з твоїх пагінців, які з кожним роком розростатимуться. Так без крові і війни раби самі забудуть свою мову і знатимуть лише твою пречудесну, найкращу у світі мову.

Довго роздумував цар Нелюд над зрадливими словами Попихача. А той лежав на підлозі, як пес, що зробив велику шкоду колишньому своєму народу, і весь тремтів, чекаючи в нагороду сотню батогів чи й ножа у чорне серце.

Нарешті цар Нелюд звелів Попихачу підвестися, дозволив поцілувати чобіт і задоволено промовив:

— Діло ти сказав, рабе. За це тобі з мого столу сьогодні дадуть чарку горілки і шматок ковбаси.

Тої ж весни налетіли на землю народу волелюбного, як са-

рана у посушливе літо, нелюдів лакузи. І кожен ніс по двітри в'язки пагонів з нелюдівого дерева Мови. Понатикували тих пагонів поганських по всій землі народу волелюбного: в селах і містах, на берегах річок і в лісах, біля людських осель та шкіл, а найбільше — на священній Горі під святим чудодеревом Мовою.

Та люди швидко повикидали ті нелюдіві пагони, що вже де-не-де почали вкорінюватися, на вогнищах, у печах попалили.

Як довідався про те цар Нелюд, то дуже розгнівався на Попихача і його поплічників. Звелів негайно їх притягнути у палату та добре висікти батогами.

Цар Нелюд сидів на троні і задоволено дивився, як лупцюють зрадників на кам'яній підлозі. Попихач і його спільники зміями звивалися під дротяними нагайками і батогами, скиглили по-псячи, някали по-котячи, вили, як голодні вовки взимку. Нарешті цар Нелюд махнув рукою — і слуги припинили бити зрадників. Цар грізно посміхнувся і до Попихача:

— Ти чув, рабе, що сталося з пагінцями з мого дерева Мови?

— Чув, великий царю.

— За таку раду, рабе Попихачу, я зітну твою зрадливу голову!

— Ой, не карай, великий царю, я жити хочу! — заверещав на всю палату Попихач. — Пусти мене у рабську землю, і я знищу ненависне тобі чудо-дерево Мову, сам догляну пагінці з твого дерева Мови.

Цар Нелюд дивився з презирством на зрадників, і його аж занудило, бо Попихач з ватагою зараз нагадував бридких жаб-ропук. І подумав: «Хай знищить всіх людей у рабському краю. Вбити Попихача завжди встигну». А вголос промовив:

— Дарую вам життя, раби. Йдіть у колишню свою землю, вирощуйте мої дерева Мови. Якщо ж не подолаєте рабське чудо-дерево Мову, то пощади вам не буде. Геть з моїх очей!

І поповзли холодними зміями, зеленими ящірками, жабами-ропухами і різним гаддям зрадники на колись рідну їм землю. Розлізлось те гаддя по усіх усядах. Почали кам'яні палаци будувати, своїх однокровних братів у ярма запрягати, волелюбних юнаків у кайдани забивати, у темниці саджати. Ще дужче застогнав народ волелюбний у неволі, а пагінці нелюдівого дерева Мови, що їх доглядали зрадники,

вкоріювалися швидко і тяглися вершечками до сонця.

Наче поганки після дощу, на землі народу волелюбного виростили кам'яниці, коло них — нелюдові дерева Мови. Що рік, то все більше плодилося зрадників, що проміняли рідну батьківщину на багатство і нелюдові втіхи. Зрадники почали цуратися своїх предків, соромитися матерів і батьків, а своїм немовлятам уже прикладали до уст листочки з пагінців нелюдового дерева Мови.

Радів із своєї чорної роботи старий прехудющий Попихач. Щодня у його кам'яниці грала нелюдова музика, лунали нелюдові пісні, звучала нелюдова мова, збиралися пани і підпанки, пили, гуляли і царя Нелюда, як Бога, вихваляли.

Та завчасно радів із своєї зради нелюдів блазень Попихач. Забув він про сина Світозарового — хороброго Зореносця.

Не один рік свого батька і вірних йому побратимів шукав Зореносець. Прийшов на священну Гору до чудо-дерева Мови і ледь не заплакав: листочки на святому дереві прив'яли, нагнувся вершечок, ніби допомоги просив. А круг нього зеленіли, буйними кронами гнітили, сонечко крали у чудо-дерева Мови нелюдові саджанці.

Чорні брови у хлопця зійшлися до перенісся, тонкий ніс затремтів, як у загнаного у степу коня, карі очі вогнем запалали, а тіло могуттю-силою налилося. В одну мить юнак нелюдові дерева з корінням повиривав, на купу склав і підпалив.

Як запалало нелюдове зілля, то випрямилося чудо-дерево Мова, зазеленіли, радісно заблищали листочки, знову потягся до синього неба, до ясного сонця вершечок.

Дуже здивувався Зореносець, коли раптом побачив на священній Горі Сивобородого.

— Доброго ранку, великий Охоронцю святого чудо-дерева Мови! — привітався хлопець.

— Щасливого дня тобі, хоробрий юначе, — відповів Сивобородий. — Дякую, що очистив од нелюдових дерев священну Гору і визволив з-під них мене. Живого у землю закопав мене зрадник Попихач. Скажи ж мені, сину, якого роду ти і племені? Хто народив тебе, хороброго?

— Народу я волелюбного, звати мене Зореносцем, а батько мій, отаман Світозар, десь на землі нелюдовій загинув.

— Ні, сину, ні! Живий твій батько, живі його друзі, бо їх покропило цілющою росою святе чудо-дерево Мова.

— Живий тато?! — скрикнув на весь білий світ Зорено-

сець. — Де він, де, великий Охоронцю?

— Твій батько, хоробрий отаман Світозар, і його побратими, Хоробрі з Найхоробріших, зв'язані ланцюгами залізними, лежать у глибокій печері, що у дрімучому лісі, аж на краю царства нелюдового. Над печерою п'ятсотлітній дуб росте. І видно його здалека. Це сталося, любий Зореносцю, того року, як ти народився.

— Дякую, великий Охоронцю святого чудо-дерева Мови народу волелюбного! Іду я тата і його друзів вірних визволяти!

— Не спіши, любий Зореносцю. З голими руками туди не доберешся. Стань під святе чудо-дерево Мову, щоб воно своєю цілющою росою зросило твою голову. А ще візьми ось цю гілку.

Як тільки Зореносець доторкнувся до подарованого пагінця з чудо-дерева, у його руці заблищав великий гострий меч.

— Тепер, Зореносцю, — урочисто промовив Сивобородий, — не бійся нікого. Твій меч подолає всі труднощі. Іди ж, юначе хоробрий, на допомогу отаману Світозару і Хоробрим з Найхоробріших.

Подякував Зореносець Охоронцю і вітром буйним полетів на землю нелюдову.

Летить він день, летить вже й другий, а на третій бачить три дороги. Якою ж вдаритися до лісу дрімучого?

Сів юнак, відпочив, шматок житнього хліба із салом з'їв, води попив джерельної, коли чує: плаче хтось, ридає, світ білий проклинає. Як глянув Зореносець направо, аж там воїни нелюдів б'ють батогами жінок, і дітей, і старих.

Недовго роздумував Зореносець. Вийняв меча із піхов і шулікою налетів на солдатів. Махнув мечем направо, махнув ним наліво — і гарбузами покотилися ворожі голови.

Що вже дякували люди Зореносцю за своє спасіння! Хоч вони й іншого племені були, хоч не все второпав, що йому казали, та зрозумів одне: на землі царя Нелюда не краще живеться народу, як на його завойованій ворогами батьківщині.

Коли дізналися люди, куди йде відважний юнак, то почали просити не занাপащувати молоде життя, бо у дрімучому лісі ні ворону перелетіти, ні миші перебігти.

Попрощався Зореносець з добрими людьми, розпитав у них дорогу і вітром буйним полетів рідного батька, отамана

народу волелюбного Світозара, з кайданів, з неволі визволяти.

Летів день, летів два, аж на третій добився до дрімучого лісу, що стояв темною стіною. Дерев височенні та здоровенні гуділи голосами дикими. Тільки наблизився до лісу Зореносець, як налетіла на нього тисяча, а може, й більше вовків. Та юнак не розгубився, хоч спершу і морозом війнуло по тілу. Миттю витягнув із піхов меча, махнув направо, махнув ним наліво — і мертвими попадали звірі.

Увійшов Зореносець у ліс темний, у ліс непроглядний, а назустріч йому велетенські змії піднялися, страшні вовкодави паші чорні пороззявляли. Та всі виють, та всі сичать та гавкають якомсь не по-собачи, не по-вовчи. Як махнув Зореносець мечем направо, як махнув ним наліво — і попала без голів уся нечисть лісова.

Йде пралісом юнак один день, йде другий, аж на третій побачив скелю високу і на ній п'ятсотлітнього дуба. Тисяча воїнів нелюдових кинулись на хороброго. Як махнув Зореносець мечем направо, як махнув ним наліво — і мертвими попадали нелюдіві солдати.

Підійшов юнак до залізних дверей, а на них аж три пудові замки висять. Ледь торкнувся їх мечем — як з гуркотом попадали вони на землю, і розчинилися двері товсті-пре-товсті.

Увійшов до страшної темниці, а там — другі двері, а за ними — треті. І на кожних по три пудових замки висять. Попадали замки пудові, порозчинялися двері залізні від дотику меча святого.

Дедалі нижче і нижче спускався Зореносець у підземелля. Нарешті почув стогін.

— Тату, де ви?! — гукнув щосили, аж луна покотилася підземельними печерами.

— Ми тут, сину мій! — почулося десь ізнизу.

Щодуху помчав на той голос Зореносець. У глибокій ямі, куди ледь просочувалося зверху світло, на кам'яній долівці лежали отаман Світозар і його вірні побратими — Хоробрі з Найхоробріших. Вони були міцно зв'язані товстими залізними ланцюгами.

— Тату!

— Сину!

Махнув Зореносець мечем по ланцюгах залізних — і з передзвоном спали вони із в'язнів. Обнялися батько з сином,

тричі поцілувались і пішли з того нелюдового пекла на волю.

Розповів Зореносець про чорну зраду Попихача, про катування людей царем Нелюдом.

Як почули про те Світозар і Хоробрі з Найхоробріших, то вітром буйним налетіли на царський палац, розправилися з Нелюдом, порозганяли царедворців, жандармів і воїнів. Народ нелюдового царства, відчувши волю, з корінням винищив усіх кровопивців.

Попрощалися отаман Світозар, безстрашний Зореносець, Хоробрі з Найхоробріших з людьми. І вирушили до кам'яниці, де грала музика нелюдова, пили та гуляли зрадники і різні перевертні, що зібралися з усієї поневоленої землі народу волелюбного.

Як побачив Попихач отамана Світозара, то мертвим звалився біля столу. А Зореносець як махнув мечем направо, як махнув ним наліво — то вся зрадницька нечисть трупами смердючими стала...

Підпалив отаман Світозар кам'яницю Попихача і вигукнув: — Вогнем нищити зрадників і перекинчиків! Щоб і сліду на нашій землі від них не залишилося!

Заспівав вільний народ волелюбних пісень і почав знову працювати на себе. І полинула добра слава по білому світу про народ волелюбний, про Хоробрих з Найхоробріших, про славного отамана Світозара і його відважного сина Зореносця.

Вічною ганьбою вкрилися імена підступного царя Нелюда, зрадника Попихача, різних запродавців і перекинчиків, які правдою служили завойовникам.

А святе чудо-дерево Мова розрослося на всю священну Гору, своїм вершечком до синього неба, до ясного сонця потяглося. І видно було йому з колишньої землі нелюдової таке ж пишне та зелене древо Мову, що своїм вершечком до синього неба, до золотого сонця тяглося.

І зажили народи у злагоді й дружбі, як годиться добрим і чесним сусідам.

Художник Т. ЮРЧЕНКО